

**PREPORUKA O ZAŠTITI I PROMOCIJI MUZEJA I ZBIRKI, NJIHOVOJ RAZNOLIKOSTI I
ULOZI U DRUŠTVU**

Pariz, 17. novembar 2015. godine

**ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA ZA
OBRAZOVANJE, NAUKU I KULTURU**

**PREPORUKA O ZAŠTITI I PROMOCIJI MUZEJA I ZBIRKI, NJIHOVOJ RAZNOLIKOSTI I
ULOZI U DRUŠTVU**

Generalna konferencija,

S obzirom da muzeji dijele neke od temeljnih misija Organizacije, koje su predviđene u njenom Ustavu, uključujući njen doprinos širokoj rasprostranjenosti kulture i obrazovanju čovječanstva za pravdu, slobodu i mir, temelju intelektualne i moralne solidarnosti čovječanstva, potpunim i jednakim mogućnostima obrazovanja za sve, u neograničenoj težnji za objektivnom istinom, i u slobodnoj razmjeni ideja i znanja,

Također s obzirom da je jedna od funkcija Organizacije, kako je navedeno u njenom Ustavu, da da novi poticaj pristupačnom obrazovanju i širenju kulture: saradnjom sa članicama, na njihov zahtjev, u razvoju obrazovnih aktivnosti; uspostavom saradnje među zemljama kako bi se unaprijedio ideal jednakih obrazovnih mogućnosti bez obzira na rasu, spol ili bilo koje druge razlike, ekonomske ili društvene; te da održava, povećava i širi znanje,

Prepoznavši značaj kulture u njenim različitim oblicima u vremenu i prostoru, korist koju narodi i društva dobijaju iz ove raznolikosti i potrebu da strateški uključi kulturu, u njenoj raznolikosti, u nacionalne i međunarodne razvojne politike, u interesu zajednica, naroda i zemalja,

Potvrdivši da su očuvanje, proučavanje i prenošenje kulturne i prirodne, materijalne i nematerijalne baštine, u njenim pokretnim i nepokretnim stanjima, od velikog značaja za sva društva, interkulturalni dijalog među narodima, socijalnu koheziju i održivi razvoj,

Ponovno potvrdivši da muzeji mogu učinkovito doprinjeti ostvarenju tih zadataka, koji su navedeni u Preporuci iz 1960. godine o najučinkovitijim sredstvima da se muzeji učine dostupni svima, koju je usvojila Generalna konferencija UNESCO-a na svojoj 11. sjednici (Pariz, 14. decembar 1960. godine),

Dodatno potvrdivši da muzeji i zbirke doprinose unapređivanju ljudskih prava, koja su utvrđena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, posebno u njenom članu 27., te u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, posebno njegovim članovima 13. i 15.,

S obzirom na intrinzičnu vrijednost muzeja kao čuvara baštine, te da oni također imaju sve veću ulogu u poticanju stvaralaštva, pružanju mogućnosti za kreativne i kulturne industrije, i za uživanje, čime doprinose materijalnom i duhovnom blagostanju građana diljem svijeta,

S obzirom da je odgovornost svake države članice da zaštiti kulturnu i prirodnu baštinu, materijalnu i nematerijalnu, pokretnu i nepokretnu, na području koje je pod njenom jurisdikcijom u svim okolnostima i da podrži rad muzeja i ulogu zbirki u tu svrhu,

Imajući u vidu da korpus međunarodnih instrumenata za utvrđivanje standarda - koje je usvojio UNESCO i druge međunarodne organizacije - uključujući konvencije, preporuke i deklaracije, postoji na temu uloge muzeja i zbirki, od kojih su svi i dalje pravosnažni,ⁱ

Uzimajući u obzir značaj socio-ekonomskih i političkih promjena koje su uticale na ulogu i raznolikost muzeja od usvajanja Preporuke o najučinkovitijim sredstvima da se muzeji učine dostupnim svima iz 1960. godine,

Želeći pojačati zaštitu koju pružaju postojeći standardi i načela koji se odnose na ulogu muzeja i zbirki za kulturnu i prirodnu baštinu, u njenim materijalnim i nematerijalnim oblicima, te na odgovarajuće uloge i odgovornosti,

Razmotrivši prijedloge o Preporuci o zaštiti i promociji muzeja i zbirki, njihovoj raznolikosti i ulozi u društvu,

Podsjetivši da je preporuka UNESCO-a neobavezujući instrument koji pruža načela i strateške smjernice koje se tiču različitih interesnih strana,

Usvaja ovu Preporuku 17. novembra 2015. godine.

Generalna konferencija preporučuje da države članice primjenjuju sljedeće odredbe tako što će poduzimati sve zakonodavne ili druge mjere koje mogu biti potrebne da provedu, unutar svojih odgovarajućih područja koja su pod njihovom jurisdikcijom, načela i norme navedene u ovoj Preporuci.

UVOD

1. Zaštita i promocija kulturne i prirodne raznolikosti su ključni izazovi 21. stoljeća. U tom smislu, muzeji i zbirke čine primarno sredstvo kojim se materijalna i nematerijalna svjedočanstva prirode i ljudskih kultura čuvaju.

2. Muzeji kao prostori za prijenos kulture, međukulturni dijalog, učenje, rasprave i usavršavanje, također igraju važnu ulogu u obrazovanju (formalnom, neformalnom i cjeloživotnom učenju), socijalnoj koheziji i održivom razvoju. Muzeji imaju veliki potencijal za podizanje javne svijesti o vrijednosti kulturne i prirodne baštine i o odgovornosti svih građana da doprinose njenom čuvanju i prenošenju. Muzeji također pružaju podršku ekonomskom razvoju, posebno kroz kulturne i kreativne industrije i turizam.

3. Ova Preporuka skreće pažnju država članica na značaj zaštite i promocije muzeja i zbirki, na način da su oni partneri u održivom razvoju kroz očuvanje i zaštitu baštine, zaštitu i promociju kulturne raznolikosti, prijenosu naučnih spoznaja, razvoju obrazovne politike, cjeloživotnom učenju i socijalnoj koheziji i razvoju kreativnih industrija i turističke ekonomije.

I. DEFINICIJA I RAZNOLIKOST MUZEJA

4. Izraz *muzej* se u ovoj Preporuci definiše kao "neprofitna, trajna ustanova u službi društva i njegovog razvoja, otvorena za javnost, koja stiče, čuva, istražuje, prenosi i izlaže materijalnu i nematerijalnu baštinu čovječanstva i njegove okoline u svrhu obrazovanja, proučavanja i uživanje"ⁱⁱⁱ. Kao takvi, muzeji su institucije koje nastoje da predstavljaju prirodnu i kulturnu raznolikost

čovječanstva, igrajući važnu ulogu u zaštiti, očuvanju i prenošenju baštine.

5. Izraz *zbirka* se u ovoj Preporuci definiše kao "skup prirodnih i kulturnih dobara, materijalnih i nematerijalnih, prošlih i sadašnjih"ⁱⁱⁱ. Svaka država članica treba definisati opseg onoga što ona podrazumijeva pod *zbirkom* u smislu svog vlastitog zakonodavnog okvira, za potrebe ove Preporuke.

6. Izraz *baština* se u ovoj Preporuci definiše^{iv} kao skup materijalnih i nematerijalnih vrijednosti i izraza koje ljudi biraju i prepoznaju, neovisno o vlasništvu, kao odraz i izraz njihovog identiteta, vjerovanja, znanja i tradicija i životne sredine, koji zaslužuje zaštitu i povećanje vrijednosti od strane današnjih generacija i prenošenje budućim generacijama. Pojam baština također se odnosi na definicije kulturne i prirodne baštine, materijalne i nematerijalne, kulturnih dobara i kulturnih predmeta koji su uvršteni u konvencije UNESCO-a o kulturi.

II. PRIMARNA FUNKCIJA MUZEJA Očuvanje

7. Očuvanje baštine sastoji se od aktivnosti vezanih uz sticanje, upravljanje zbirkama, uključujući analizu rizika i razvoj kapaciteta spremnosti i planova za vanredne situacije, pored sigurnosne, preventivne i korektivne zaštite i restauracije muzejskih predmeta, osiguravajući integritet zbirki prilikom korištenja i pohrane.

8. Ključna komponenta upravljanja zbirkama u muzejima je stvaranje i održavanje profesionalnih inventara i redovna kontrola zbirki. Inventar je ključni alat za zaštitu muzeja, sprečavanje i borbu protiv nezakonite trgovine i pružanje pomoći muzejima da ispune svoju ulogu u društvu. On također omogućava dobro upravljanje pokretljivošću zbirki.

Istraživanje

9. Istraživanje, uključujući proučavanje zbirki, je primarna funkcija muzeja. Muzeji mogu provoditi istraživanja u saradnji sa drugima. Puni potencijal muzeja se može ostvariti i ponuditi javnosti samo kroz znanje stečeno kroz takva istraživanja. Istraživanje je od najveće važnosti za muzeje kako bi se osigurale mogućnosti za razmišljanje o historiji u savremenom kontekstu, kao i za interpretaciju, zastupanje i predstavljanje zbirki.

Komunikacija

10. Komunikacija je primarna funkcija muzeja. Države članice trebaju podsticati muzeje da aktivno tumače i šire znanje o zbirkama, spomenicima i lokalitetima unutar svojih određenih područja stručnosti i po potrebi organizuju izložbe. Nadalje, muzeje treba podsticati da koriste sva sredstva komuniciranja kako bi imali aktivnu ulogu u društvu, na primjer, organizovanje javnih priredbi, učešće u relevantnim kulturnim aktivnostima i druge interakcije sa javnošću kako u fizičkim tako i u digitalnim oblicima.

11. Komunikacijske politike trebaju uzeti u obzir integracije, pristup i socijalnu inkluziju, i trebaju se provoditi u saradnji sa javnošću, uključujući grupe koje obično ne posjećuju muzeje. Muzejske aktivnosti bi također trebalo ojačati djelovanjem javnosti i zajednica u njihovu korist.

Obrazovanje

12. Obrazovanje je još jedna primarna funkcija muzeja. Muzeji se uključuju u formalno i neformalno obrazovanje i cjeloživotno učenje, kroz razvoj i prijenos znanja i obrazovnih i pedagoških programa, u partnerstvu sa drugim obrazovnim ustanovama, prvenstveno školama. Obrazovni programi u muzejima prvenstveno doprinose obrazovanju različitih audijencija o temama njihovih zbirki i o građanskom životu, kao i pomaganju da se podigne veća svijest o važnosti očuvanja baštine i poticanja kreativnosti. Muzeji također mogu pružiti znanje i iskustva koja doprinose razumijevanju srodnih društvenih tema.

III. PROBLEMI ZA MUZEJE U DRUŠTVU

Globalizacija

13. Globalizacija je omogućila veću mobilnost zbirki, profesionalaca, posjetioca i ideja što je ostavilo kako pozitivne tako i negativne posljedice na muzeje koje se ogledaju u povećanoj pristupačnosti i homogenizaciji. Države članice trebaju promovirati zaštitu raznolikosti i identiteta koji karakteriziraju muzeje i zbirke ne umanjujući ulogu muzeja u globaliziranom svijetu.

Veze muzeja sa ekonomijom i kvalitetom života

14. Države članice trebaju prepoznati da muzeji mogu biti ekonomski akteri u društvu i doprinjeti prihodovnim djelatnostima. Štoviše, oni učestvuju u turističkoj ekonomiji produktivnim projektima koji doprinose kvaliteti života zajednica i regije u kojima se nalaze. Općenitije, oni također mogu poboljšati socijalnu inkluziju ugroženih populacija.

15. U cilju diverzificiranja svojih izvora prihoda i povećanja samoodrživosti, mnogi muzeji su, izborom ili potrebom, povećali svoje prihodovne aktivnosti. Države članice ne trebaju davati visoki prioritet stvaranju prihoda na štetu primarnih funkcija muzeja. Države članice trebaju prepoznati da se one primarne funkcije, koje su od najveće važnosti za društvo, ne mogu izraziti u čisto finansijskom smislu.

Društvena uloga

16. Države članice se podstiču da podrže društvenu ulogu muzeja koja je naglašena u Deklaraciju iz Santiago de Chile iz 1972. godine. Za muzeje se u svim zemljama sve više smatra da igraju ključnu ulogu u društvu i da su faktor društvene integracije i kohezije. U tom smislu, oni mogu pomoći zajednicama da se suoče sa velikim promjenama u društvu, uključujući i one koje vode do porasta nejednakosti i kidanja društvenih veza.

17. Muzeji su vitalni javni prostori koji se trebaju baviti cijelim društvom i stoga mogu igrati važnu ulogu u razvoju društvenih odnosa i kohezije, izgradnji građanstva, i razmišljanju o kolektivnim identitetima. Muzeji bi trebali biti mjesta koja su otvorena za sve i predana fizičkom i kulturnom pristupu za sve, uključujući marginalizirane grupe. Oni mogu činiti prostore za razmišljanje i debatu o historijskim, društvenim, kulturnim i naučnim pitanjima. Muzeji također trebaju poticati poštivanje ljudskih prava i ravnopravnost spolova. Države članice trebaju podsticati muzeje da ispune sve te uloge.

18. U slučajevima gdje je kulturna baština autohtonih naroda zastupljena u muzejskim zbirkama, države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere da podstaknu i omoguće dijalog i izgradnju konstruktivnih odnosa između tih muzeja i autohtonih naroda u pogledu upravljanja tim zbirkama, i, po potrebi, vrate ih ili izvrše njihovu restituciju u skladu sa važećim zakonima i politikama.

Muzeji i informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT)

19. Promjene izazvane rastom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) nude mogućnosti za muzeja u smislu očuvanja, izučavanja, stvaranja i prijenosa baštine i srodnih znanja. Države članice trebaju pružiti podršku muzejima kako bi razmjenjivali i širili znanje i osigurati da muzeji imaju sredstva da dobiju pristup ovim tehnologijama kada se ocijeni da je potrebno da poboljšaju svoje primarne funkcije.

IV. POLITIKE

Opće politike

20. Postojeći međunarodni instrumenti koji se odnose na kulturnu i prirodnu baštinu prepoznaju važnost i društvenu ulogu muzeja u njihovoj zaštiti i promociji, i ukupnoj dostupnosti te baštine javnosti. U tom pogledu, države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi muzeji i zbirke na područjima pod njihovom jurisdikcijom ili nadzorom imali koristi od zaštitnih i promotivnih mjera koje pružaju ti instrumenti. Države članice također trebaju poduzeti odgovarajuće mjere za jačanje muzejskih kapaciteta radi njihove zaštite u svim okolnostima.

21. Države članice trebaju osigurati da muzeji provode načela važećih međunarodnih instrumenata. Muzeji su posvećeni poštivanju načela međunarodnih instrumenata za zaštitu i promovisanje kulturne i prirodne baštine, kako materijalne tako i nematerijalne. Oni se također trebaju pridržavati načela međunarodnih instrumenata za borbu protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i trebaju koordinirati svoje napore po ovom pitanju. Muzeji moraju također uzeti u obzir etičke i profesionalne standarde koje je utvrdila zajednica profesionalnih muzeja. Države članice trebaju osigurati da se uloga muzeja u društvu ostvaruje u skladu sa zakonskim i profesionalnim standardima na područjima koja su pod njihovom jurisdikcijom.

22. Države članice trebaju usvojiti politike i poduzeti odgovarajuće mjere da osiguraju zaštitu i promociju muzeja koji se nalaze na područjima pod njihovom jurisdikcijom ili nadzorom, tako što će podržavati i razvijati te ustanove u skladu sa njihovim primarnim funkcijama, i u tom pogledu razviti potrebne ljudske, materijalne i finansijske resurse potrebne za njihovo pravilno funkcionisanje.

23. Raznolikost muzeja i baštine čiji su čuvari predstavlja njihovu najveću vrijednost. Država članica su dužne štiti i promovirati tu raznolikost, i u isto vrijeme podsticati muzeje da se oslanjaju na visoko kvalitetne kriterije koje definišu i promovišu nacionalne i međunarodne muzejske zajednice.

Funkcionalne politike

24. Države članice se pozivaju da podrže aktivne politike očuvanja i istraživanja, te obrazovne i komunikacijske politike, prilagođene lokalnim društvenim i kulturnim kontekstima, kako bi omogućile muzejima da štite i prenose baštinu budućim generacijama. U toj perspektivi, kolaborativni i

participativni naponi između muzeja, zajednica, građanskog društva i javnosti trebaju se snažno podsticati.

25. Države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da sastavljanje inventara zasnovanih na međunarodnim standardima bude prioritet u muzejima uspostavljenim na području koje je pod njihovom jurisdikcijom. Digitalizacija muzejskih zbirki je vrlo važna u tom pogledu, ali se ne treba smatrati kao zamjena za očuvanje zbirki.

26. Nacionalne i međunarodne mreže muzeja prepoznale su dobre prakse za funkcionisanje, zaštitu i promovisanje muzeja i njihove raznolikosti i uloge u društvu. Ove dobre prakse se stalno ažuriraju kako bi odražavale inovacije u ovoj oblasti. U tom smislu, Etički kodeks za muzeje kojeg je usvojilo Međunarodno vijeće muzeja (ICOM) predstavlja najširu zajedničku referencu. Države članice se podstiču da promovišu usvajanje i širenje tih i drugih etičkih kodeksa i dobrih praksi i da ih koriste za informisanje o razvoju standarda, muzejskih politika i nacionalnog zakonodavstva.

27. Države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi omogućile da muzeji na područjima koja su pod njihovom jurisdikcijom zaposle kvalificirano osoblje sa neophodnom stručnošću. Odgovarajuće mogućnosti za kontinuirano obrazovanje i profesionalni razvoj svog osoblja muzeja se trebaju osigurati kako bi se zadržala učinkovita radna snaga.

28. Djelotvorno funkcionisanje muzeja je neposredno pod uticajem javnih i privatnih sredstava i adekvatnih partnerstava. Država članica trebaju nastojati da osiguraju jasnu viziju, odgovarajuće planiranje i sredstva za muzeje i skladnu ravnotežu među različitim mehanizmima finansiranja kako bi im se omogućilo da provode svoju misiju u korist društva uz puno poštivanje njihove primarne funkcije.

29. Na funkcije muzeja također utiču nove tehnologije i njihova sve veća uloga u svakodnevnom životu. Te tehnologije imaju veliki potencijal za promociju muzeja u cijelom svijetu, ali one također predstavljaju potencijalne prepreke za ljude i muzeje koji nemaju pristup njima, ili znanje i vještine da ih učinkovito koriste. Države članice trebaju nastojati da osiguraju pristup ovim tehnologijama za muzeje na područjima koja su pod njihovom jurisdikcijom ili nadzorom.

30. Društvena uloga muzeja, uz očuvanje baštine, predstavlja njihovu temeljnu svrhu. Duh Preporuke iz 1960. godine o najučinkovitijim sredstvima da se muzeji učine dostupnim svima i dalje je važna u stvaranju trajnog mjesta za muzeje u društvu. Države članice trebaju nastojati da uvrste ta načela u zakone o muzejima koji su uspostavljeni na područjima koja su pod njihovom jurisdikcijom.

31. Saradnja unutar muzejskih sektora i ustanova nadležnih za kulturu, baštinu i obrazovanje je jedan od najučinkovitijih i najodrživijih načina zaštite i promocije muzeja, njihove raznolikosti i njihove uloge u društvu. Države članice stoga trebaju podsticati saradnju i partnerstva između muzeja i kulturnih i naučnih ustanova na svim nivoima, uključujući njihovo učešće u profesionalnim mrežama i udruženjima koja potiču takvu saradnju i međunarodne izložbe, razmjene i mobilnost zbirki.

32. Zbirke definisane u stavu 5., kada se čuvaju u ustanovama koje nisu muzeji, trebaju se štititi i promovisati s ciljem očuvanja koherentnosti i boljeg zastupanja kulturne raznolikosti baštine tih zemalja. Države članice se pozivaju na saradnju na zaštiti, istraživanju i promociji tih zbirki, kao i na promociji njihove pristupačnosti.

33. Države članice trebaju poduzeti odgovarajuće zakonske, tehničke i finansijske mjere s ciljem da osmisle javno planiranje i politike koji omogućavaju izradu i provedbu ovih preporuka u muzejima koji se nalaze u područjima koja su pod njihovom jurisdikcijom.

34. Kako bi doprinjele poboljšanju muzejskih aktivnosti i usluga, države članice se podstiču da pruže podršku uspostavi inkluzivnih politika za razvoj audijencija.

35. Države članice trebaju promovisati međunarodnu saradnju u izgradnji kapaciteta i stručnom usavršavanju, kroz bilateralne ili multilateralne mehanizme i kroz UNESCO, s ciljem da poboljšaju provedbu ovih preporuka a naročito kako bi se njome okoristili muzeji i zbirke zemalja u razvoju.

i Popis međunarodnih instrumenata koji se izravno i neizravno odnose na muzeje i zbirke:

Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba (1954) i njena dva Protokola (1954 i 1999);
Konvencija o mjerama zabrane i sprečavanja nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa svojine kulturnih dobara iz 1970. godine;
Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972); Konvencija o biološkoj raznolikosti (1992);
Konvencija UNIDROIT -a o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima (1995);
Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001);
Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003);
Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza (2005);
Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
Preporuka o međunarodnim načelima koja treba primjenjivati pri arheološkim iskopavanjima (UNESCO, 1956);
Preporuka o najučinkovitijim sredstvima da se muzeji učine dostupnim svima (UNESCO, 1960);
Preporuka o mjerama zabrane i sprečavanja nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa svojine kulturnih dobara (UNESCO, 1964);
Preporuka o zaštiti kulturne i prirodne baštine na nacionalnom nivou (UNESCO, 1972);
Preporuka o međunarodnoj razmjeni kulturnih dobara (UNESCO, 1976);
Preporuka o zaštiti pokretnih kulturnih dobara (UNESCO, 1978);
Preporuka o zaštiti tradicionalne kulture i folklora (UNESCO, 1989);
Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1949);
Deklaracija UNESCO-a o načelima međunarodne kulturne saradnje (1966);
Univerzalna deklaracija UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti iz 2001. godine;
Deklaracija UNESCO-a o namjernom uništavanju kulturne baštine (2003);
Deklaracija Ujedinjenih nacija o pravima autohtonih naroda (2007)

ii Ovo je ona definicija koju je dalo Međunarodno vijeće muzeja (ICOM), koje okuplja, na međunarodnom nivou, muzejski fenomen u svoj njegovoj raznolikosti i transformacijama kroz vrijeme i prostor. Ova definicija opisuje muzej kao javnu ili privatnu, neprofitnu agenciju ili ustanovu.

iii Ova definicije djelimično odražava definiciju koju je dalo Međunarodno vijeće muzeja (ICOM).

iv Ova definicija djelimično odražava definiciju koja je data u Okvirnoj konvenciji Vijeća Evrope o vrijednosti kulturne baštine za društvo.